

Ənvər Məmmədخانlı – 110

Onun haqqında qeydlərimi qələmə alanda ilk xatırladığım adından soyuqluq yağan “Buz heykəl” hekayəsi oldu. Orta məktəbin aşağı siniflərinin “Ədəbiyyat” dərslərinə salınmış həmin hekayə özünün təsir qüvvəsini heç vaxt itirməyən əsərlərdən biridir.

...Müharibə. Cəbhə xəttinə yaxın yer. Şaxtalı bir qış gecəsidir. Hər yan qara bürünüb. Top gurultuları gecəni titrədir lərzəyə salır. Balasını da götürüb düşməndən qaçan gənc ana tələsir. Sinəsinə sıxdığı körpəsini hava işıqlananadək çayın o tayına – azad torpağa keçirməlidir. Amma yol bitmir

“NƏSRİMİZİN ŞAİRİ”

ki, bitmir. Taqətdən düşən anaya şaxta anbaan daha güclü təsir edir. Özündən çox balasının həyatına görə endişələnir. “Ana ürəyində qıvrılan bir qorxunun ağıladığını, şivən qopardığını eşidir – körpə donur, körpə donacaq...”

Lakin ana hissiyatı hər şeyə qalib gəlir. O, ciyərpərasını amansız şaxtadan qorumaq üçün yun jaketini, başındakı qalın şalını, əynindəki digər paltarları çıxarıb balasına bükür. Bununla da kifayətlənmir, “titrəyən son nəfəsini”, eşidilməyən son sözünü də körpənin üstünə ötürür: “-Qorxma, tifilim, qorxma, ufacığım, son nəfəsimin istisi də sənidir...”

Səhər tezdən kəşfiyyatdan qayıdan əsgərlər qoşa ağcaqayın ağacının yanında şaxtadan donub buz heykələ dönmüş ananı görürlər. Onun əyninin paltarına büküb sinəsinə sıxdığı ciyərpərası isə sağdır. Kəşfiyyatçılar ana fədakarlığına heyran qalaraq, onun önündə səcdə edirlər və körpəni götürüb azad torpağa tərəf irəliləyirlər... Əsər oxucuya ulvi hisslər aşılıyır. Budur, həqiqi ədəbiyyatın böyüklüyü!

Ədəbiyyatşünas Bəkir Nəbiyev yazıçı Ənvər Məmmədخانlı (1913-1990) obrazlı şəkildə “Nəsrin şairi” adlandırır. Bəlkə də bu bənzətmə məhz “Buz heykəl”in təsiri ilə yaranıb. Hər bir halda Ənvər Məmmədخانlı danılmaz istedadı olan böyük ədiblərdəndir. Onun “Bakı gecələri”, “Karvan dayandı”, “Qızıl qönçələr”, “Od içində”, “Şirvan gözəli”, “Babək” və digər əsərləri, kinossenariləri ilə tanışlıq qəlbimizdə müəllifin heykəlini ucaldıb. O, XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının nadir istedadlarından idi.

İstedad isə həmişə təvazökar olur. Onun teatr repertuarlarından əskik olmayan “Şərqi səhəri” pyesi SSRİ Dövlət mükafatına təqdim edilmiş, tamaşanın rejissoru və bir sıra aktyorları həmin mükafatı alsalar da, nə səbəbdənsə, müəllif özü “unudulmuşdu”. Amma buna baxmayaraq, özünü heç o yerə qoymamış, yenə də odasına çəkilərək, yazı-pozusunu davam etdirmişdi. Haqqında yazılmış xatirələrdən də götrünür ki, sovet dövründə iki dəfə “Şərəf nişanı” və bir dəfə “Qırmızı Əmək Bayrağı” ordenlərinə layiq görülməli Ənvər Məmmədخانlı azad ruhlu bir insan idi, konyukturanı sevməzdi, hər hansı şöhrət, məşhurluq iddialarından uzaq idi, fikri-zikri ilə yalnız bədii yaradıcılığa bağlanmışdı.

Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin sədri, Xalq yazıçısı Anar özünün xatirə-povestində yazır ki, Ənvər Məmmədخانlı ilə Rəsul Rza əmioğlu, həm də xala oğlu idilər. “Bu qan qohumluğundan başqa, onları birləşdirən mənəvi varlıqları idi və heç bir doğma qardaş bir-biriylə bu qədər yaxın ola bilməzdi: eyni peşə sahibləriydilər, eyni məslək və əqidə sahibləriydilər, ömürləri bir yerdə keçmişdi, ömrün çox çətinliklərinə sinə gərmişdilər”.

Ənvər Məmmədخانlı İkinci Dünya müharibəsi illərində cəbhə qəzetlərində işləmiş, barit qoxuyan gözəl əsərlər, publisistik yazılar ərəşəyə gətirmişdir. Təsadüfi deyil ki, həyatı da, müharibəni də, sevgini də ən adi cizgilərinə qədər bilən yazıçı “Buz heykəl” kimi isti əsərlər yazıb.

Ə.ƏLİYEV,
“Xalq qəzeti”